

Окремі аспекти здійснення валютної політики як складової грошово-кредитного регулювання економіки

Сегеда Людмила Миронівна

аспірант кафедри банківської справи

Тернопільського національного економічного університету,

46000, Україна, м.Тернопіль, вул. Львівська 11

Certain aspects of the implementation of monetary policy as a component of monetary regulation of the economy

Liudmyla Seheda

graduate student of Department of Banking

Ternopil National Economic University,

46000, Ukraine, Ternopil, st. Lvivska 11

Анотація

У статті здійснено аналіз окремих аспектів грошово-кредитної політики Національного банку України у період нестабільної ситуації та визначено результати впливу валютної політики на економічний розвиток держави. Виявлено причини проблем валютних коливань курсу національної грошової одиниці та розглянуто їх наслідки. Запропоновано заходи щодо підвищення впливу грошово-кредитного регулювання та зокрема валютної політики на економічні процеси з метою зростання добробуту населення та розвитку реальної економіки держави в цілому.

Abstract

The article analyzes some aspects of monetary policy of the National Bank of Ukraine during the unstable situation and the effects of monetary policy on the economic development of the state are determined. The reasons of problems of exchange rate fluctuations of the national currency and considered the consequences are detected. The measures to improve the impact of monetary and currency policy including economic processes to increase welfare of people and development of the real economy of the state as a whole are proposed.

Ключові слова: грошово-кредитне регулювання, валютна політика, центральний банк, економіка, валютне регулювання, валютне таргетування.

Keywords: monetary policy, currency policy, the central bank, economics, currency regulation, currency targeting .

На сьогоднішньому етапі у період воєнної, політичної та економічної нестабільності, коли постає питання підняття і розвитку соціальної сфери, стабілізації економічної ситуації в країні, а зокрема, відновлення реального сектору економіки, вагому роль відіграє саме банківський сектор, який мав би стати основною рушійною силою для запуску всієї економіки в цілому. І саме грошово-кредитне регулювання займає ключове місце в економічній політиці і відповідно потребує постійного вдосконалення з огляду зарубіжного досвіду, але не всупереч інтересам реального стану економіки нашої держави на даному етапі.

Так, цінова стабільність, яка виступає основною ціллю грошово-кредитної політики центральних банків провідних країн світу, не може бути визначальною у період нестійкого економічного розвитку держави. Звичайно, якщо в країні стійка політично-економічна ситуація, то центральний банк цілком може підтримувати цінову стабільність та тим самим стимулювати активність господарюючих суб'єктів, але в умовах кризи підтримка цінової стабільності є не настільки актуальним та ефективним параметром, адже в такий період набагато важливішим є стримування рівня безробіття та стимулювання економічного розвитку держави. Як правило це досягається проведенням експансійної грошово-кредитної політики з метою підвищення кількості грошей в обігу та втриманні процентних ставок.

Основною ж проблемою центрального банку України є те, що він не має змоги в повній мірі впливати на задекларовані ним стратегічні цілі наявними інструментами грошово-кредитної політики. Це зумовлено і тим, що інфляція в Україні має здебільшого немонетарний характер, а відтак НБУ не може в значній мірі регулювати цінову стабільність. А тому доцільним є перегляд стратегічних цілей монетарної політики на ті, які взможі буде досягнути центральний банк України.

І так, Національний банк України має в своєму арсеналі наступні інструменти для досягнення своїх цілей: операції на відкритому ринку, регулювання норми обов'язкового резервування, регулювання розміру облікової ставки та здійснення операцій на валютному (міжбанківському) ринку. Звідси постає питання обрання цілком адекватного орієнтира, на який би мав найбільший вплив НБУ на даному етапі.

За характером стратегічної мети, що слугує цільовим монетарним орієнтиром, розрізняють монетарне, інфляційне та валютне таргетування (*від англ. target – ціль*). Варто зазначити, що в більшості країн світу надають перевагу саме інфляційному таргетуванню, а саме вибору найбільш реального показника інфляції, якого можна досягти, протягом визначеного часового періоду, використовуючи інструменти грошово-кредитної політики і комунікаційні канали, що в свою чергу забезпечує зниження інфляційних очікувань суб'єктів

господарювання через підвищення довіри населення до грошово-кредитної політики центрального банку [1]. Таку ж ціль було поставлено і в Україні. Але, на наш погляд, доцільно було б обрати саме валютне таргетування, яке передбачало б підтримку стабільності обмінного курсу щодо певної резервної валюти або кошика валют, оскільки економіка України є надто залежною від експортно-імпортних операцій та від курсу іноземної валюти. І хоча НБУ уже давно суттєво не впливає на інфляцію, він водночас перестав і впливати на валютний курс. А нестабільність валютного курсу та значна девальвація гривні ставлять в критичні умови як банківську систему країни, так і її економіку в цілому. Також зростання кількості валютних спекуляцій, які дозволяють отримати швидкі прибутки, відволікає та унеможлиблює надходження цих коштів у реальний сектор економіки, чим провокує зменшення його обсягів. Саме тому грошово-кредитне регулювання повинно сприяти розвитку національної економіки через скоординовану і виважену валютну політику.

Так, власне на сайті НБУ подано досить вичерпне та комплексне трактування визначення валютної політики й зазначено мету її реалізації - сукупність економічних, правових та організаційних заходів, що здійснюються центральним банком та іншими органами державного регулювання щодо діючих у державі валютних взаємовідносин між суб'єктами господарювання, домашніми господарствами та органами державного управління. Метою розробки та реалізації валютної політики є підтримка макроекономічної рівноваги в країні, забезпечення стійкого економічного зростання, підтримка цінової стабільності, рівноваги платіжного балансу тощо [2].

Очевидно, взявши за основу таке визначення та вказуючи мету здійснення валютної політики, центральний банк мав би цього дотримуватись. Проте, як показує економічна ситуація в нашій державі, ні макроекономічної рівноваги, ні стійкого економічного зростання, ні підтримки цінової стабільності, ні рівноваги платіжного балансу в Україні не спостерігається уже кілька років.

Так, проводячи валютну політику, центральний банк, в основному, зобов'язаний регулювати курс гривні до інших валют. Проте слід зауважити, що на сьогоднішній день НБУ це не дуже вдається, про що яскраво засвідчує значна девальвація гривні. І це не участь України у "валютних війнах", коли держава забезпечує відповідний рівень економічного зростання через девальвування національної валюти, в результаті чого надто дорогий імпорт заміщується вітчизняною продукцією, адже рівень зростання українського виробництва далекий від бажаного, а заміна зовнішнього туризму внутрішнім унеможлиблюються через воєнні події на сході країни.

Неефективною валютна політика була і раніше, адже саме центробанк в свій час

створив передумови для доларизації вітчизняної економіки, що спричинило розвиток валютного кредитування і відповідно зумовило, що майже половина виданих кредитів в докризовий період були у валюті, а це в умовах значної девальвації гривні призвело до неможливості більшості підприємств погасити кредити, значна частка яких стала проблемними

Так, в докризові 2006-2008 рр. частка кредитів в іноземній валюті від наданих банківською системою кредитів складала 40-55%. Та загальна девальвація гривні за 2008 рік яка становила 52,48% спричинила необхідність жорсткого валютного регулювання через застосування адміністративних обмежень на операції з валютою. У 2009 році НБУ позбавивши резидентів можливості здійснювати спотові і форвардні операції та вивозити за кордон валюту, викуплену на міжбанківському ринку за індивідуальною ліцензією чи залучену на депозит, зумів врегулювати ситуацію лише за рахунок цільових валютних аукціонів, які спрямовувались чітко на підтримку платежів фізичних осіб за їх кредитними зобов'язаннями в іноземній валюті. Така ситуація зумовила тенденцію до зниження частки валютного кредитування, починаючи з показника 54,7% в 2009 р. до 33,8% в 2014 р. Однак вже станом на початок 2015 р. різко підвищилась до 47%.

Водночас частка кредитів в іноземній валюті наданих банками недепозитним корпораціям від загального обсягу наданих кредитів в іноземній валюті з початку 2010р. з 51,7% зросла практично на 26% - до 77,4% в 2015р. При цьому якщо частка проблемних кредитів від наданих кредитів 2008 р. становила 1,3-2,3%, то з 2009р. різко піднялась до 9,3%, а у 2015р. – до 13,5% [2].

В першу чергу такий стан речей був обумовлений неготовністю та неможливістю позичальників банківських установ покривати наявні курсові ризики, зумовлені значною девальвацією національної валюти. Адже практична відсутність доходів в іноземній валюті обумовила необхідність погашення таких кредитів методом конвертації гривні в іноземну валюту.

Особливо важким варто відзначити період 2013-2015 рр., коли і наслідки світової валютної кризи, і конфлікти воєнного і політичного характеру зумовили максимального співвідношення гривні до долара (лютий – березень 2015 року) на рівні 38,98, а на чорному ринку валют досяг свого апогею на позначці 40,10 гривень за долар США. Така стрімка девальвація гривні логічно призвела до зuboжіння населення, що зумовило як скорочення внутрішнього попиту через зниження купівельної спроможності, скорочення частки кредитування, а також жорсткої фіскальної політики. Усі ці системні заходи, які застосовував центральний банк для врегулювання макроекономічного становища в країні

привели до відносної стабілізації грошово-кредитного ринку, але уже за курсом 20,5-22 гривні за долар [3, 105]

Значна девальвація гривні в 2014 році була обумовлена в основному переходом до механізму ринкового вільного курсоутворення, адже маючи зобов'язання перед МВФ центральний банк країни не зміг відстояти недоцільність зміни політики курсоутворення в Україні, яка знаходилась в умовах кризи. Слід підкреслити, що знецінення гривні в значній мірі знаходиться на відповідальності НБУ, адже в 2013-2014 рр., не ставлячи собі за мету дотримання певного рівня обмінного курсу гривні, саме центральний банк почав здійснювати адресні інтервенції з купівлі іноземної валюти за пільговим курсом, які спрямовувались на поповнення міжнародних резервів, а також значно спростив доступ до кредитів рефінансування, які надавались в значних обсягах в цей період, кошти від яких спрямовувались на валютний ринок (вкінець 2013 р. – 39,1 млрд. дол., січень 2014 р. – 45,1 млрд. дол.). На даному етапі внаслідок непродуманих дій НБУ, який намагався наслідки своєї політики перенести на плечі населення, суб'єктів господарювання та банки, були встановлені жорсткі обмежувальні заходи щодо купівлі-продажу іноземної валюти – обов'язкова продаж валютної виручки, добові ліміти на продаж іноземної валюти громадянам та на її отримання через каси банків. Також жорстке обмеження щодо вивозу капіталу з країни різко знизило інвестиційну привабливість та загалом погіршило структуру інвестування тощо.

Така ситуація зумовила значний вплив вкладень з банківських установ (лише в 2014 році відтік валютних депозитів з банків склав 2,4 млрд. грн.), «втечу» інвестиційного капіталу за межі країни (за даними Державної служби статистики України 13 млрд. дол.), значне скорочення ліквідності банків та значну втрату довіри до банківської системи.

НБУ кинувся рятувати комерційні банки, активно роздаючи кредити рефінансування – так, якщо в 2013 році їх обсяг становив 71,5 млрд. грн., то вже у 2014 р. – 222,3 млрд. грн., тобто обсяг наданих кредитів зріс практично в 3 рази. Водночас, не контролюючи цільове направлення наданих кредитів, кошти від яких спрямовувались на валютний ринок (про що свідчать відповідні падіння курсу національної валюти), НБУ ще більше загострив економічну ситуацію країни, адже ці фінансові ресурси мали б потрапити у реальний сектор, що надало б значну підтримку суб'єктам господарювання.

Лише у лютому 2015 року курс національної валюти до долара США знизився на 71,8%, та державний та гарантований борг у цьому році продовжив зростати до 95% ВВП і основне зростання відбулось саме через курсову переоцінку валютної складової боргу.

Підсумовуючи, можна зробити висновок, що заходи, які здійснює центральний банк, не надто покращують ситуацію на валютному ринку України. А прогнози щодо оптимізації

курсу гривні залишаються для НБУ недосяжними.

Таким чином Національному банку доцільно було б збільшити свої операції на міжбанківському валютному ринку з метою зниження спекулятивних операцій комерційними банками, що значною мірою вплинуло б на курс національної валюти. А також варто було б посилити відповідальність за цільове використання кредитів рефінансування, які використовувались банками для купівлі іноземної валюти, що знову ж таки сприяло девальвації гривні. Звідси варто зробити висновок, що скерування до режиму гнучкого курсоутворення не несе позитивних наслідків для економіки нашої держави на сьогодні і таке рішення, на нашу думку, є передчасним.

Отже, для підвищення впливу грошово-кредитного регулювання та зокрема валютної політики на економічні процеси та на банківську систему України, слід здійснити ряд заходів, зокрема: визначити чітку стратегію розвитку країни у контексті з грошово-кредитною політикою, встановити адекватний можливостям НБУ цільовий орієнтир грошово-кредитної політики зосереджений на регулюванні валютного курсу, запровадити цільовий орієнтир на зниження реальної інфляції, а також встановити чіткі межі коливання курсу національної валюти, посилити протистояння щодо нелегального виведення валюти за кордон, стимулювати розвиток експорту вітчизняної продукції через кредитування пріоритетних програм розвитку тощо.

Література:

1. Офіційний портал Верховної ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v0541500-15>
2. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua>
3. Рудик Н.І., Козлов В. Вплив валютної політики на економічний розвиток України // Глобальні та національні проблеми економіки – 2016. – Випуск 9. – С.703-706.
4. Лисенко Р. Сучасні стратегії грошово-кредитної політики [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.u-fin.com.ua/analit_mat/gkr/034.htm